

”Det universella kriget mot terrorismen”

En analys av den ryska officiella diskursen om
Tjetjenienkonflikten

Abstract

I denna studie analyseras den ryska officiella diskursen om Tjetjenienkonflikten under perioden efter Beslandådet 2004. Det ena syftet med studien är att undersöka hur de tjetjenska separatisterna framställs i diskursen. Det andra syftet är att analysera vilken roll framställningen av separatisterna samt begreppet ”kriget mot terrorismen” spelar i den ryska politiken och i agerandet i Tjetjenienfrågan efter Beslandådet. I analysen används Laclaus och Mouffes diskursteori samt teorin om *den Andra*. Resultaten visar att de tjetjenska separatisterna framställs som ”internationella terrorister” i diskursen och konstrueras som *de Andra* i förhållande till det ryska folket. Avhumaniseringen av ”de internationella terroristerna” kan antas bidra till en kultur inom militär och myndigheter där övergrepp mot den tjetjenska befolkningen tillåts. Begreppet ”kriget mot terrorismen” används av den ryska regeringen för att rättfärdiga kriget i Tjetjenien och för att genomföra lagändringar som stärker dess egen makt.

Nyckelord: Tjetjenien, Ryssland, Putin, diskursanalys, Laclau, Mouffe, kriget mot terrorismen, otherness, mänskliga rättigheter.

Antal tecken: 63 453

Innehållsförteckning

1	Inledning	4
1.1	Syfte och frågeställning.....	5
2	Teori och metod	6
2.1	Laclaus och Mouffes diskursteori	6
2.2	Teorin om <i>den Andra</i>	8
2.3	Metod	10
3	Material	11
4	Bakgrund	12
4.1	Kriget i Tjetjenien	12
4.1.1	Gisslantagningen i Beslan	13
5	Analys	15
5.1	Tjetjenska separatister som ”internationella terrorister”	15
5.1.1	<i>Den Andra</i> och det ryska <i>Jaget</i>	15
5.1.2	Terrorism – ”ett virus i den ryska kroppen”	17
5.1.3	Islam och ”kriget mot terrorismen”	20
5.2	Demokrati och mänskliga rättigheter	22
5.2.1	”Kriget mot terrorismen” – ett bakslag för demokratin?.....	22
5.2.2	Tortyr, ”försvinnanden” och våldtäkter	24
6	Slutsats	26
7	Referenser	1

1 Inledning

“For the first five days they kept me blindfolded. I did not know what they wanted. They kept saying, ‘we know that you know, and you know that we know!’ and when I asked what I supposed to know, they tortured me. They put a gas mask on my face and would cut the airflow until I started suffocating. They repeatedly gave me electric shocks – my head was swinging back and forward; one discharge went through my tongue, and my tongue got all swollen and was falling out of my mouth. [...] Finally, after they realised I could not come up with anything, they offered me three crimes to choose from – a bombing of a bus, a killing of two policemen or a killing of one woman. But I refused.” (Human Rights Watch 2006 s. 5-7)

Detta citat kommer från Sulim, en 29-årig tjetjensk man som blev stoppad av beväpnade män på väg till sitt jobb i Groznyj i mitten på mars 2006 och förd till ORB-2:s lokaler. ORB-2 är en underrättelsebyrå som lyder under det ryska inrikesdepartementet. Sulim vägrade erkänna några brott och fick sitta 25 dagar i förvar. Han blev sedan åtalad för medlemskap i illegala beväpnade grupper, efter att övriga åtalpunkter hade lagts ner, och friades. Trots att han berättade om tortyren i häktet och trots att domstolen hade tillgång till ett läkarutlåtande som bekräftade tortyren vidtog domstolen inga åtgärder.

Sedan det första Tjetjenienkriget utbröt 1994 har tortyr, ”försvinnanden” och våldtäkter drabbat civilbefolkningen i Tjetjenien (Amnesty International 2004; Human Rights Watch 2003). De systematiska övergrepp som begåtts av myndigheter och den ryska armén har kunnat fortgå i det tysta och då kritik väl framförts har Kreml avvisat den som obefogad.

Människorättsorganisationer menar att hänvisningar till ”kriget mot terrorismen” har använts av USA och andra länder som ett rättfärdigande för tortyr och begränsningar i demokratin och rätts säkerheten (Amnesty International 2007). Flera forskare menar att även den ryska regeringen har hänvisat till ”kriget mot terrorismen” i sina uttalanden om situationen i Nordkaukasus i syfte att vinna inhemskt och internationellt stöd för sitt agerande (Buckley 2002 s. 40; Herd 2002 s. 114-115; Russell 2005 s. 101; Simons 2006 s. 1).

I denna uppsats vill vi undersöka närmare hur den ryska officiella diskursen framställer Tjetjenienkonflikten och vilken roll denna framställning spelar i regeringens och militärens agerande i Tjetjenien. Vi avser också att undersöka hur begreppet ”kriget mot terrorismen” används i diskursen.

1.1 Syfte och frågeställning

Vårt syfte är i första hand att undersöka den ryska officiella diskursen om Tjetjenienkonflikten och de tjetjenska separatisterna¹. Den diskurs vi kommer att studera är den som den ryska regeringen formar. Vi kommer att fokusera på tidsperioden från gisslantagningen i Beslan i september 2004 till årets slut. Analysen kommer att göras med hjälp av Laclaus och Mouffes diskursteori och teorin om *den Andra*, vilka båda behandlar identitetsskapande. Ett andra syfte är att undersöka den sociala praktik som enligt Laclau och Mouffe är en del av diskursen. Den praktik som är relevant för vår studie är den ryska regeringens agerande i Tjetjenienfrågan samt de politiska förändringar som skedde efter Beslandådet. Vi vill också undersöka hur begreppet "kriget mot terrorismen" används i den ryska diskursen och hur det diskursivt kopplas till Tjetjenienkonflikten. Våra frågeställningar är:

- *Hur framställs de tjetjenska separatisterna och Tjetjenienkonflikten i den ryska officiella diskursen efter Beslandådet?*
- *Vilken roll spelar användningen av begreppet "kriget mot terrorismen" och synen på Tjetjenien i den ryska regeringens agerande i Tjetjenienfrågan och andra politiska frågor?*

¹ Vi har valt att använda ordet separatister för medlemmarna i den våldsförespråkande självständighetsrörelsen. Det är problematiskt att hitta ett uttryck som är neutralt och samtidigt lätt att använda men genom att ge denna definition av uttrycket hoppas vi undvika att ge det en värdeladdad betydelse.

2 Teori och metod

Vi har valt att utgå från ett poststrukturalistiskt perspektiv i vår studie. Det lämpar sig för syftet med vår undersökning eftersom vi ämnar undersöka hur identiteter och politik formas genom diskurser. Poststrukturalismen har en hermeneutisk grund, vilket innebär att verkligheten och den kunskap vi har om denna inte anses vara objektiv (Kinnvall i Gustavsson & Tallberg 2006 s. 126). Hermeneutiken avvisar idén om kausalitet i samhällsvetenskapen och menar att sociala fenomen är sammanlänkade i en komplex helhet. Det går inte att särskilja vilket fenomen som påverkar ett annat, eftersom påverkan sker i alla riktningar (Lundquist 1993 s. 41-42).

I vår analys kommer vi att använda oss av diskursanalys samt teorin om *den Andra*, vilka båda grundar sig i det poststrukturalistiska perspektivet. Diskursanalys är ett samlingsnamn för teorier som fokuserar på diskurser och har som syfte att dekonstruera dessa. Dessa teorier innefattar i mer eller mindre utsträckning även diskursanalytiska metoder.

2.1 Laclaus och Mouffes diskursteori

Den gren av diskursanalys vi kommer att använda oss av i analysen är Ernesto Laclaus och Chantal Mouffes diskursteori. Denna teori var ursprungligen en kritik av marxismen, där poststrukturalistisk ontologi och epistemologi fördes in och gav nya perspektiv på marxismens idéer om samhällets struktur. Poststrukturalismen utgår ifrån antagandet att kunskap formas genom språket och inte kan vara objektiv. Kunskap är aldrig endast en reflektion av världen, utan de representationer av verkligheten som skapas i språket bidrar också till att forma verkligheten. Laclau och Mouffe går inte så långt som att säga att det inte finns en fysisk verklighet utanför våra sinnen, men menar att denna verklighet inte får någon *mening* utan vår konstruerade verklighetsuppfattning (Howarth 2007 s. 120; Laclau & Mouffe 2001 s. 108; Winther Jörgensen & Phillips 2000 s. 11-18). Vi kommer inte att använda oss av de mer ideologiska delarna av Laclaus och Mouffes teorier, utan de mer allmänna teorierna om diskursers roll i skapandet av vår verklighetsuppfattning.

Diskursteorin fokuserar inte på individerna eller aktörerna, utan på hur de olika diskurserna strukturerar verkligheten. Laclau och Mouffe definierar en diskurs som en tillfällig fixering av betydelse inom en viss domän, till exempel medicin eller politik (Winther Jörgensen & Phillips 2000 s. 32). Diskursen omfattar alla praktiker, inte bara den språkliga. Därmed skiljer sig denna definition av diskurs från exempelvis Faircloughs definition, som gör åtskillnad

mellan diskursiv praktik och social praktik. Den diskursiva praktiken omfattar enligt Fairclough endast semiotiska system, som språk, gester, mode och konst. Laclau och Mouffe menar å andra sidan att även andra företeelser som rättsväsende, ekonomi och institutioner ingår i diskursen (Howarth 2007 s. 120; Laclau & Mouffe 2001 s. 107; Winther Jørgensen & Phillips 2000 s. 25-26). Detta synsätt tar avstånd från idén om ett dialektiskt samspel mellan diskurser och en materiell verklighet och innebär i stället att diskursen formar hela verkligheten.

Laclau och Mouffe (2001 s. 106, 112; Winther Jørgensen & Phillips 2000 s. 33-35) beskriver uppbyggnaden av diskursen som ett nät av *tecken* som definieras utifrån sina relationer till varandra. Ett tecken kan vara ett ord som får representera ett visst fenomen, till exempel ordet "fågel" som får representera ett djur med näbb och vingar. Ett tecken kan också vara en handling, då Laclau och Mouffe inte skiljer på det språkliga och icke-språkliga i diskursen. Vissa av tecknen har en central position i diskursen och kallas nodalpunkter. Övriga tecken ordnas runt dessa och får sin betydelse framför allt utifrån sin relation till dem. Ett exempel på en nodalpunkt i den politiska diskursen är "demokrati".

Precis som de språkliga tecknen får handlingar sin betydelse genom att de relateras till andra handlingar. Winther Jørgensen & Phillips (2000 s. 43) förklarar det som att "om man exempelvis åker på charterresa till Mallorca får denna handling sin betydelse genom att skilja sig från en storstadssemester i London eller ingen semester alls".

Laclau och Mouffe (2001 s. 105; Howarth 2007 s. 119; Winther Jørgensen & Phillips 2000 s. 32-37) skiljer på *moment*, som är tecken med en relativt fastställd betydelse i diskursen, och *element*, som är mångtydiga tecken. I diskursen sker ständigt en process där elementen omvandlas till moment, genom att deras betydelser fixeras och andra betydelser utesluts. Ett moment blir dock aldrig helt entydigt och därför pågår ständigt processer där element blir moment, och där moment löses upp till element. De konkreta uttalanden i diskursen där ett visst element eller moment ställs i relation till andra tecken benämner Laclau och Mouffe *artikulationer*. En artikulation kan också vara en handling, som till exempel charterresan i exemplet ovan. Artikulationer kan antingen upprätthålla eller omforma tecknens positioner i diskursen. En diskurs är endast en tillfällig fixering av betydelser och omformas ständigt genom vissa artikulationer.

Inom alla områden, till exempel politik, finns konkurrerande diskurser som kämpar om att bli hegemoniska, det vill säga accepterade i så hög grad att de inte längre ifrågasätts. Då olika diskurser har samma tecken som nodalpunkt, men definierar detta på olika sätt, blir tecknet samtidigt en *flytande signifikant*. De konkurrerande diskurserna kämpar om att göra sin definition av den flytande signifikanten till den allmänt accepterade. Ett exempel på en flytande signifikant är "rättvisa" i konkurrerande politiska diskurser (Winther Jørgensen & Phillips 2000 s. 35-37).

De diskurser som är så etablerade att de uppfattas som självklara kallar Laclau och Mouffe för *objektiva*, vilket inte ska förväxlas med positivisternas definition av objektivitet. Dessa diskurser är resultat av tidigare betydelsefixerande processer och kan återigen bli föremål för en meningskamp och förlora sin objektivitet. Den process varigenom en diskurs etableras och eventuellt blir

objektiv innebär en *hegemonisering* av diskursen. En verklighetsuppfattning framställs som naturlig medan andra undertrycks. Laclau och Mouffe menar att det är nödvändigt för människan att det finns objektiva diskurser för att hon ska kunna förhålla sig till världen. Det är dock inte innehållet utan stabiliteten i diskurserna som är det viktiga och innehållet kan som nämnts ändras över tid (Winther Jörgensen & Phillips 2007 s. 43-45).

Laclau och Mouffe (2001 s. 110-111; Howarth 2007 s. 123-124; Winther Jörgensen & Phillips 2007 s. 51-54) menar att *gruppidentiteter* inte grundas på några inneboende egenskaper och att det inte finns några givna kategorier som människor kan delas in i. Grupper skapas, som samhället i övrigt, genom diskurser, där olika tecken kopplas till identiteten genom *ekvivalenskedjor*. Identiteten konstrueras samtidigt genom att ställas mot andra grupper, vilka ges rollen som *de Andra*. Winther Jörgensen och Phillips (2007 s. 52) ger som exempel hur gruppen ”vita” konstruerades i Storbritannien efter andra världskriget genom att ställas mot ”svarta”, det vill säga alla med mörkare hudfärgsnyanser. Identiteten ”vit” definierades utifrån olika positiva tecken, medan ”svart” främst likställdes med negativa egenskaper.

Laclau och Mouffe menar att en individ kan identifiera sig med olika gruppidentiteter samtidigt, till exempel ”svensk”, ”kvinna”, ”egenföretagare”, ”miljövän” och ”sambo”, det vill säga att individen intar olika *subjektspositioner* (Howarth 2007 s. 124-125; Laclau 1994 s. 31).

Konflikter mellan olika grupper benämner Laclau och Mouffe *antagonismer*. I motsats till historiematerialister förklarar de inte uppkomsten av antagonismer med ojämna förhållanden vad gäller makten över materiella resurser. I stället menar de att en antagonism uppstår då två identiteter, som delvis samma grupp människor identifierar sig med, står i konflikt mot varandra (Laclau och Mouffe 2001 s. 124-125). Ett historiskt exempel på en sådan konflikt är perioden före första världskriget, då identiteterna ”dansk” och ”arbetare” ställdes mot varandra. Diskursen kring den första identiteten manade till försvar av sitt land, vilket bland annat innebar att döda andra arbetare, medan den andra identiteten uppmanade arbetare över hela världen till solidaritet med varandra. Detta kan uttryckas som att diskursernas existens hotas av andra diskurser. Sådana antagonismer upplöses genom *hegemoniska interventioner* där en av diskurserna förmår etablera sig i den domän där motstridigheten uppstått. Under första världskriget intog den nationella diskursen en hegemonisk ställning över arbetardiskursen genom att artikuleringen av människor som ”tyskar” eller ”fransmän” dominerade över artikuleringen som ”arbetare”. Detta möjliggjorde en mobilisering av soldater bland ”arbetarna” (Winther Jörgensen & Phillips 2007 s. 54-56).

2.2 Teorin om *den Andra*

Teorin om *den Andra* baseras på det poststrukturalistiska perspektivet. Denna teori fokuserar på begreppen identitet och makt, som är centrala i dekonstruktionen av en diskurs. Poststrukturalisters syn på språk är en viktig

utgångspunkt för teorin om *den Andra*. Språket är enligt denna syn föränderligt och uppbyggt av tecken som får sin mening genom konstruktion av identiteter (Hansen 2006 s. 17).

Karakteristiskt för den poststrukturalistiska teorin är att den strävar efter att synliggöra och dekonstruera heltäckande diskurser samt upptäcka marginaliserade perspektiv. Dekonstruktion används bland annat för att förstå dikotomier som till exempel vi/dem, civiliserad/barbarisk och vän/fiende (Kinnvall i Gustavsson & Tallberg 2006 s. 126). Konstruktionen av *Jaget* hos en nation eller grupp skapas genom att vissa, oftast negativa egenskaper tillskrivs *den Andra* och genom att *Jaget* ställs i motsats till dessa. Flera grupper kan ses som *den Andra* samtidigt och vissa av dessa ses som mer radikalt annorlunda än de andra. Dessa grupper kan antingen ha en geografisk eller politisk utgångspunkt, exempelvis nationer, civilisationer, terrorister eller klaner (Hansen 2006 s. 7). En grupp som setts som radikalt annorlunda kan med tiden ses som mindre främmande för den egna gruppen. Ett exempel på en sådan förändring är hur USA:s och Rysslands bilder av varandra omvandlades efter Sovjetunionens upplösning (Laclau 1994 s. 1; Hansen 2006 s. 40-41).

Yuval-Davis (1997 s. 47) beskriver hur flera olika grupper, till exempel invandrargrupper och minoritetsfolk, samtidigt kan konstrueras som *den Andra* i en nation. Hon menar vidare att personer med en dialekt som avviker från standardtuttatet eller människor från en viss region kan få en roll som *den Andra*.

Staten, som tas för given som aktör inom till exempel realismen, problematiseras inom poststrukturalismen och ses som en konstruktion. Föreställningen om staten som innehavare av en identitet, ett *vi*, kan förstås som en diskurs som fått företräde framför andra definitioner av det globala systemet. Detta är uttryck för en maktrelation mellan den dominerande och de konkurrerande diskurserna (Kinnvall i Gustavsson & Tallberg 2006 s. 127).

Säkerhetspolitik har traditionellt uttryckt sig i ett nationellt *Jag* som hotas av en eller flera *Andra* som är radikalt annorlunda än *Jaget* (Hansen 2006 s. 6). En diskurs om hot, fara och överlevnad är central för en nationell identitet. Diskursen om en gemensam fiende kan skapa enighet inom landet genom att avleda uppmärksamheten från interna konflikter (Kinnvall i Gustavsson & Tallberg 2006 s. 127).

Edward W Said (2000) ger i sitt verk *Orientalismen* exempel på hur västvärlden ser på *den Andra*. Han menar att västerländska länder ser ”orienten” som sin motpol och symbolen för det annorlunda. Om västvärlden är framåtskridande är orienten stillastående, och om väst är intellektuellt och civiliserat är orienten obildat och barbariskt. Samtidigt finns det en romantiserad bild av orienten som mystisk och outgrundlig. Den hegemoniska diskurs om orienten som präglar västvärlden har bidragit till rasism och en avhumaniserande ideologi kring människor från den så kallade orienten (Said 2000 s. 97). Suids teori kan man även applicera på andra grupper än ”väst” och ”orienten”. Vi ämnar tillämpa teorin om *den Andra* för att förklara hur Tjetjenien framställs i den ryska diskursen.

2.3 Metod

I analysen av det empiriska materialet kommer vi att utgå ifrån Laclaus och Mouffes diskursanalys och även dra paralleller till teorin om *den Andra*. Laclaus och Mouffes diskursteori ger inte många anvisningar för hur man praktiskt går tillväga då man gör en diskursanalys. Vi har därför även använt oss av andra författare, till exempel Winther Jørgensen och Phillips (2000) som ger förslag på tillvägagångssätt.

Vi kommer att identifiera vilka tecken som är centrala i den ryska officiella diskursen om Tjetjenienkriget och terrorism. Detta görs genom att studera de konkreta uttrycken i texten och se hur de artikulerar ett visst tecken, det vill säga i vilken relation tecknet ställs till andra tecken. Vi kommer även att utröna vilket eller vilka moment som har en position som nodalpunkt. De övriga tecknens relationer till nodalpunkten kommer att fastställas. Vi kommer även att ta reda på om nodalpunkterna är flytande signifikanter, det vill säga begrepp som definieras på olika sätt i konkurrerande diskurser.

Diskursen kommer att analyseras utifrån teorin om *den Andra*. Med denna teori kan vi avgöra vilka grupper som utgör ”vi” och ”de” i diskursen och hur dessa identiteter framställs. Vi kommer att dekonstruera identiteterna med hjälp av Laclaus och Mouffes teori om ekvivalenskedjor.

Det är både en fördel och begränsning att stå utanför den diskurs som analyseras. Det underlättar genom att man kan se och ifrågasätta även det som betraktas som objektivt i diskursen, men å andra sidan har man en sämre förståelse för nyanser och symboler i diskursen. Vi kommer att använda citat för att göra vår analys mer transparent och därmed förbättra intersubjektiviteten.

3 Material

Till vår diskursanalys har vi främst använt primärkällor i form av tal, intervjuer och presskonferenser med Vladimir Putin, Rysslands president sedan år 2000. Vi anser det vara relevant för studien att studera Putins uttalanden, eftersom han innehar den verkställande makten i landet och därmed kan antas ha stort inflytande över den ryska officiella diskursen. Ett annat skäl till att vi har valt att fokusera på uttalanden gjorda av Putin är att det är svårt att hitta längre yttranden av andra personer i den ryska regeringen som är översatta till engelska.

Putins uttalanden har vi hämtat från den engelska versionen av presidentens officiella hemsida. Vi använder oss av tal översatta till engelska, eftersom vi inte kan tala ryska. Det innebär att vissa nyanser och uttryck som är specifika för språket kan försvinna i översättningen. Vår förhoppning är att översättningarna ger en korrekt bild av Putins ord, eftersom de är publicerade på den officiella hemsidan. När vi använder citat av Putin kommer vi att återge dem på engelska för att undvika ytterligare avvikelser från originalspråket. Engelska är inte vårt modersmål men vi anser oss behärska språket mycket väl och därför borde det inte påverka vår diskursanalys nämnvärt.

Vi kommer att fokusera på tiden efter Beslandådet, närmare bestämt från den 1 september 2004 till årets slut. Alla tal publicerade under denna period genomsöktes och de tal som hade avsnitt som handlade om Beslan, terrorism eller Tjetjenien valdes ut. Detta resulterade i 34 texter (69 sidor). Vi anser att materialet är tillräckligt omfattande för att utgöra grunden till vår analys och samtidigt tillräckligt begränsat för en närläsning.

Vi har använt oss av sekundärmaterial till avsnitten om teori och bakgrund. I analysen har vi också använt oss av sekundärmaterial, främst i form av vetenskapliga artiklar, för att ge stöd åt våra argument.

4 Bakgrund

4.1 Kriget i Tjetjenien

Det första Tjetjenienkriget inleddes 1994, men det har funnits konflikter mellan Tjetjenien och Ryssland i flera hundra år. En betydelsefull händelse som fortfarande präglar ryska och tjetjenska relationer är Stalins massdeportation av den tjetjenska befolkningen 1944. Deportationen kostade många människors liv och tjetjenerna kunde inte återvända förrän i mitten på 1950-talet då Stalin hade dött och hans efterträdare upphävt deportationen (Williams 2000 s. 104-105).

Det som ledde fram till det första Tjetjenienkriget var självständighetsförklaringen från Tjetjenien 1991 som Jeltsin, den dåvarande ryske presidenten, starkt motsatte sig. Efter självständighetsförklaringen bredde laglösheten ut sig i Tjetjenien och den ryska regeringen framstod som handfallen. Jeltsin beordrade i november 1994 krigsmakten att säkerställa ordningen i Tjetjenien, trots att operationen ansågs vara dåligt förberedd av många högt rankade militärer (Sävborg 2003 s. 9). För Jeltsin, som hade hoppats på en snabb seger, blev kriget en tung belastning och den inhemska opinionen var öppet kritisk. Kritiken uppkom efter stora förluster för de ryska förbanden och efter medias rapportering om den tjetjenska civilbefolkningens lidanden (Weiler 2004 s. 109-110).

1996 ingicks en vapenvila som varade till 1999. Under denna tid lyckades inte Maschadov, den folkvalda tjetjenska presidenten, att återställa lugn och ordning utan kidnappningar blev vanliga och kriminaliteten ökade. I Ryssland svängde opinionen, och lättnaden över att kriget var slut övergick i en känsla av att vapenvilan inneburit ett förödmjukande nederlag (Sävborg 2003 s. 14-16). I Tjetjenien, som är en i huvudsak muslimsk republik, kom under kriget och vapenvilan en typ av mer strikt islam, wahhabismen från Saudiarabien, att vinna anhängare (Wilhelmsen 2005 s. 18-19). Ryska medier framställde detta som ett hot om att extremistisk islam skulle spridas och föda terrorism (Russell 2002 s. 102).

Bakgrunden till det andra Tjetjenienkriget var att tjetjenska förband under Basajevs och Chattabs befäl hade gått in i Tjetjeniens grannrepublik Dagestan i augusti 1999. Den ryska regeringen satte in militär för att driva tillbaka förbanden över gränsen, vilket tog mycket längre tid än beräknat. Detta ledde till att Jeltsin avskedade den ryske premiärministern och tillsatte Vladimir Putin i hans ställe (Sävborg 2003 s. 17). I september samma år exploderade stora sprängladdningar i hyreshus i Moskva och Volgodonsk och cirka 300 människor dog. Ingen tog på sig skulden för terrordåden men de ryska myndigheterna pekade ut ”tjetjenska

terrorister” som ansvariga. Än idag har ingen ansvarig ställts till svars för hussprängningarna och det finns teorier om att det var den ryska säkerhetstjänsten som stod bakom dem (Håstad i Politkovskaja 2003 s. 15).

Det fanns vid denna tid en stark rysk opinion som krävde att regeringen satte stopp för terrorismen och kriminaliteten som ansågs komma från Tjetjenien. Putin drog igång en ny storskalig militär operation mot Tjetjenien kort efter attentaten i Moskva och även denna gång var det tänkt att bli ett kort förfarande (Sävborg 2003 s. 17-18).

Anna Politkovskaja, som mördades 2006, var den ryska journalist som har varit mest kritisk mot regeringens agerande i Tjetjenien. Politkovskaja hävdar (2003 s. 261) i likhet med Sävborg (2000 s. 18) att Putin använde Tjetjenienkriget för att vinna popularitet i det förestående presidentvalet, som han senare vann.

Det långvariga kriget har slagit hårt mot den tjetjenska civilbefolkningen. Det är svårt att hitta tillförlitlig information om hur många som har dött i Tjetjenien på grund av kriget. Tjetjenska myndigheter uppgav 2005 att 160 000 människor, både soldater och civila, dött sedan det första Tjetjenienkriget 1994 (Sveriges Radio 2005). Det finns inga säkra uppgifter om Tjetjeniens folkmängd men den officiella siffran är drygt en miljon (Nationalencyklopedin 2006). Människorätsorganisationer har upprepade gånger rapporterat om övergrepp mot civilbefolkningen begångna av den ryska armén. Dessa övergrepp består bland annat i upprepade aktioner, som syftar till att upptäcka ”terrorister” och ”banditer”. Under dessa upprepade aktioner har tusentals tjetjener ”försvunnit”, blivit misshandlade, våldtagna och fått sina hem sönderslagna och värdesaker stulna (Amnesty International 2004; Human Rights Watch 2003). Politkovskaja (2003 s. 48) har även rapporterat om filtreringspunkter som är något som liknar koncentrationsläger där människor hålls fångna och torteras.

Hösten 2002, när Tjetjenienkonflikten nästan var bortglömd, inträffade ett terrordåd på Nord-Ostteatern i Moskva där tjetjenska separatister krävde att den ryska armén skulle dra sig ur Tjetjenien. De ryska styrkorna har fått stor kritik för sättet de hanterade fritagningen av gisslan på, eftersom många dog av den gas som användes vid fritagningen (Sävborg 2004 s. 26). En rad andra terrordåd drabbade Ryssland under åren som följde, bland annat gisslantagningen i Beslan 2004. Officiellt är kriget i Tjetjenien slut sedan ett par år in på 2000-talet, men ryska förband finns fortfarande kvar i området och det är långt ifrån fred i regionen (Ohlsson 2005).

4.1.1 Gisslantagningen i Beslan

Den första till den tredje september 2004 togs cirka 1200 barn och vuxna som gisslan i en skola i staden Beslan i Nordossetien, en grannrepublik till Tjetjenien. Gisslantagningen slutade med att rysk militär stormade skolan. Det officiella dödstalet uppgår till cirka 330 (The Current Digest 2004a). Endast en gisslantagare överlevde terrordådet och har kunnat ställa till svars. I ett meddelande på sin hemsida tog den tjetjenska krigsherren Basajev på sig skulden för gisslantagningen (Efron 2006 s. 259). Månaderna före dådet i Beslan

inträffade en serie terrorattentat, bland annat i Moskvas tunnelbana. Situationen i Tjetjenien var instabil, eftersom den tjetjenske presidenten Kadyrov hade blivit mördad i maj 2004 och kriget fortfarande pågick (Efron 2006 s. 252-253).

Vad som egentligen hände i skolan i Beslan är mycket osäkert. Enligt Vera Efron (2006 s. 253-254) ställde gisslantagarna kravet att de ryska styrkorna skulle dra sig ur Tjetjenien samt att de som togs tillfånga under invasionen av Ingusjien i juni 2004 skulle frisläppas. Hur stort antal terrorister som medverkade, hur många som befann sig i skolan och hur många av gisslan som dödades av terroristerna är ännu osäkert. Vissa rapporter anklagar de ryska myndigheterna för att ha hanterat gisslantagningen på ett bristfälligt sätt, vilket ledde till att onödigt många i gisslan dog (Aale, 2006). Myndigheterna försökte även begränsa medias inblick i vad som hände i Beslan och mörklade vissa uppgifter (Politkovskaja 2006 s. 280).

Putin lovade efter Beslandådet hårdare tag mot terrorismen. I denna anda föreslog han lagändringar som medförde att makten koncentrerades till Kreml, däribland ett avskaffande av direktvalen i republikerna i den Ryska Federationen (Politkovskaja 2006 s. 283).

5 Analys

5.1 Tjetjenska separatister som ”internationella terrorister”

I detta avsnitt ämnar vi undersöka hur den ryska officiella diskursen framställer tjetjenska separatister och Tjetjenienkonflikten efter gisslantagningen i Beslan 2004.

5.1.1 *Den Andra* och det ryska *Jaget*

Laclau och Mouffe menar att gruppidentiteter skapas genom en polarisering gentemot andra grupper, vilka konstrueras som *de Andra*. Konstruktionen av stater som innehavare av en nationell identitet dominerar vår världsbild. Dessa identiteter är inte givna, utan återskapas eller omformuleras ständigt i diskursen (Winther Jørgensen & Phillips 2007 s. 51-54). Då Sovjetunionen föll innebar det en kris för den sovjetiska identitet som skapats under flera decennier (Buckley 2002 s. 29). Det nya Ryssland som bildades medförde en identitetsomvandling, och en ny diskurs föddes. Den officiella diskursen i Sovjetunionen hade i hög grad byggt på en konstruktion av USA som fienden, men när Sovjet upplöstes och det kommunistiska systemet övergavs sågs USA inte längre som en motpol. I den nya ryska diskursen fanns till en början ingen klar *Andra*.

Efter flera våldsdåd i Ryssland 1999 som den ryska regeringen beskyllde tjetjenska terrorister för att ha genomfört, skapades en ny fiende för nationen. Putin lyckades ena det ryska folket mot denna nya *Andra*, vilket enligt Simons (2006 s. 1) gjorde honom populär och hjälpte honom att vinna presidentvalet 2000. John Russell, en framstående forskare vid University of Bradford med fokus på Tjetjenien och Ryssland, hävdar (2005 s. 108) att Putin 1999 till och med uppmanade medierna att kalla den tjetjenska oppositionen för terrorister. Bhatia (2005 s. 12) menar att det finns två huvudskäl till att makthavare sätter en negativ etikett på en grupp, dels att vinna anhängare genom att skapa en känsla av ”vi” och ”de” och dels att rättfärdiga vissa handlingar.

Efter attentaten mot World Trade Center 11 september 2001 omformades *den Andra* i diskursen från ”tjetjenska terrorister” till ”internationella terrorister” (Russell 2005 s. 101; Simons 2006 s. 10). Russell (2002 s. 97) framhåller att terrorismen i Ryssland framställdes som ett internationellt problem för att vinna omvärldens stöd i ”kampen mot terrorismen”. Herd (2003 s. 114-115) påpekar att

det användes som en motivering för att förbättra relationerna till USA. Ryssland blev en part i ”kriget mot terrorismen” och uppmanade omvärlden att stödja dem i sin egen ”kamp mot terroristerna”.

De uttalanden av Putin efter Beslandådet som är grunden för vår analys visar att ”de internationella terroristerna” konstrueras som *den Andra* i förhållande till det ryska *Jaget*. Då gisslantagarna i Beslan omnämns ignoreras det faktum att flera av dem var tjetjener och därmed ryska medborgare. Alla går in under benämningen ”internationella terrorister” och konstrueras som en gemensam fiende mot vilken det ryska folket kan enas. Terrordåden i Beslan ses som en krigsförklaring av ”de internationella terroristerna” mot Ryssland som ett land:

What we are dealing with are not isolated acts intended to frighten us, not isolated terrorist attacks. What we are facing is direct intervention of international terror directed against Russia. This is a total, cruel and full-scale war that again and again is taking the lives of our fellow citizens (Putin 4 sep 2004:2)².

I diskursen flyttas fokus från de krav som gisslantagarna ställde på den ryska regeringen och i stället framställs Beslandådet som en attack mot hela det ryska folket: ”This is not a challenge to the President, parliament or government. It is a challenge to all of Russia, to our entire people. Our country is under attack” (Putin 4 sep 2004:2). Det ryska *Jaget* stärks i sin identitet genom uppmaningar om samling mot fienden, det vill säga terroristerna: “Today we must be together, for it is only together that we will vanquish the enemy” (Putin 4 sep 2004:2).

Enligt den ryska officiella diskursen tog kriget i Tjetjenien slut ett par år in på 2000-talet, men väpnade styrkor befinner sig i området, räder genomförs kontinuerligt och civila blir bortförda av de Kremltrogna myndigheterna (Human Rights Watch 2003). Vid tiden för vår analys var det långt ifrån fred och än idag är regionen orolig. Putin undviker att nämna Tjetjenien explicit och talar endast om ”internationell terrorism” och sociala problem i Nordkaukasus. Tjetjenienfrågan omtalas knappt i diskursen och de enda gångerna ämnet tas upp är när någon annan för det på tal:

[...] here, in Schleswig, we saw a group of protestors with the sign “Stop the war in Chechnya.” I would like to say that first of all, dear protestors, we read this sign, this slogan. Secondly, there has not been any war in Chechnya for three years, the war is over. You can go home. Merry Christmas! (Putin 21 dec 2004).

I den ryska officiella diskursen görs en tydlig åtskillnad mellan ”vi”, som är det ryska folket, och ”de” som är terroristerna:

The terrorists think they are stronger than us. They think they can frighten us with their cruelty, paralyse our will and sow disintegration in our society. It would seem

² När det finns fler än ett tal med samma datum, numrerar vi dessa efter den ordning de har publicerats i på hemsidan.

that we have a choice - either to resist them or to agree to their demands (Putin 4 sep 2004:2).

”Vi” framställs som bättre människor än ”de” genom att Putin visar på det ryska folkets högre moral, större mod och solidaritetskänsla (Putin 4 sep 2004:2). Simons (2006 s. 10) visar också hur ”vi”, här i betydelsen den ryska staten, motiverar ett försvar mot de grymma ”dem” genom att framställa sig själva som de rättfärdiga. Fienden sägs ha som mål att förstöra det ryska folket och dess kultur, vilket ytterligare berättigar ett försvar av nationen (Putin 4 sep 2004:1).

Ett tydligt uttryck för hur terroristerna konstrueras som *de Andra* är hur varje försök till förhandlingar eller närmanden till dem framställs som otänkbart i diskursen:

The methods they use make it unacceptable for civilised people to have any dealings with them and enter into negotiations with them. [...] In other words, there are people with whom one does not negotiate (Putin 16 sep 2004).

I diskursen görs en åtskillnad mellan ”det tjetjenska folket”, som ses som en del av det ryska folket, och de tjetjenska separatisterna vilka, som nämnts ovan, framställs som internationella terrorister. Den tjetjenska motdiskurs där idéerna om tjetjenerna som ett separat folk och Tjetjenien som en separat stat är centrala undertrycks av den ryska officiella diskursen. Den ryska diskursen kämpar för att bli hegemonisk genom att framställa ”de internationella terroristernas” mål som ett etniskt och religiöst splittrat Ryssland och marginalisera det specifika kravet på ett självständigt Tjetjenien (Putin 29 sep 2004). Skillnaden mellan ”de internationella terrorister” och ”det tjetjenska folket” framhålls genom att ignorera att även en stor del av de tjetjener som inte förespråkar våld vill ha ett självständigt Tjetjenien.

Då ett etniskt och religiöst söndrat Ryssland ses som det överhängande hotet från terrorismen blir ”enhet” ett viktigt begrepp i den ryska diskursen. Ett enat land framställs som en förutsättning för att lyckas i kampen mot terrorismen:

I am certain that the unity of the country is the main condition for conquering terrorism. And without such unity this goal is impossible to attain (Putin 13 sep 2004:1)

Återigen blir det tydligt att upprättandet av en enad rysk identitet är central i diskursen.

5.1.2 Terrorism – ”ett virus i den ryska kroppen”

I den ryska diskursen om tjetjenska separatister kan man se tecknet ”terrorism” som en nodalpunkt som alla andra tecken i diskursen har en relation till. ”Terrorism” blir nodalpunkten som definierar *de Andras* identitet. Ordet terrorism får sin mening genom att det likställs med vissa tecken i så kallade ekvivalenskedjor och ställs i motsats till andra tecken. I diskursen kopplas den

terrorism som drabbar Ryssland till internationell terrorism. Denna terrorism likställs med omänsklighet, ondska, grymhet och bestialitet (Putin 4 sep 2004:2; Putin 19 okt 2004:1; Putin 16 sep 2004). Terroristerna kallas mördare och banditer (Putin 4 sep 2004:2). Genom att tillskriva terroristerna dessa epitet framställer man den ryska identiteten som civiliserad och god. Det ryska *Jagets* överlägsenhet uttrycks även explicit i diskursen:

We were and always will be stronger than them, stronger through our morals, our courage and our sense of solidarity (Putin 8 sep 2004).

[...] the series of terrorist acts [...] is a direct threat to all the civilized states (Putin 24 sep 2004:1).

Uppdelningen i ett civiliserat *Jag* och ett barbariskt *Andra* kan jämföras med Saids beskrivning av västvärldens syn på orienten (Said 2000).

I vissa uttalanden kallas terroristerna inte bara omänskliga, utan liknas också vid djur eller monster. I ett tal sägs att man i jakten på terroristerna bör ligga steget före och "destroy them, so to speak, in their own lair" (Putin 13 sep 2004:1). I ett annat uttalande liknas terrorismen vid en hydra, vilket ytterligare förstärker demoniseringen (Putin 24 sep 2004:1). Simons (2006 s.19) visar hur terrorister framställs som djur, då Putin i en jämförelse mellan terrorister och nazister säger att de hämtar sin ideologiska näring ur samma tråg. Russell (2005 s. 106-107) menar att de tjetjenska separatisterna har jämförts med djur under flera årtionden i den ryska officiella diskursen. Tjetjenerna tog själva vargen som sin nationella symbol under 1990-talet. Anti-tjetjenska föreställningar under den senare delen av 1990-talet gav sedan upphov till liknelser mellan separatister och varulvar i rysk media.

Russell (2005 s. 106) menar att rasistiska benämningar på nordkaukasier, till exempel "svarta" och "svartrumpor", är vanliga i Ryssland. I det material som vi har analyserat förekommer dock inga direkta rasistiska uttalanden.

Den internationella terrorismen jämförs med nazismen, som används som ett varnande exempel på vad som kan hända om man inte sätter stopp för ett växande hot i tid (Putin 17 sep 2004:2). Simons (2006 s. 8) visar hur denna jämförelse sker med ett citat från ryska utrikesdepartementet, där terrorism kallas för 2000-talets nazism.

Terrorismen liknas vid en sjukdom som angriper Ryssland, som liknas vid en kropp. I ett uttalande kallas terrorismen 2000-talets pest (Putin 24 sep 2004:2) och i citatet nedan används också sjukdomsmetaforen.

You know, practically from the moment a person is born, disease-inducing bacteria and health-threatening viruses enter his body. But if he grows up strong and healthy, his immune system suppresses these disease-causing germs and viruses. The minute his health weakens, however, they are all let loose and provoke an onslaught of life-threatening illnesses. That is what has happened here – the country, the state, became weakened and so we find ourselves now facing this onslaught. There is no sense in us now heaping particular blame on those who deliberately provoke this situation, I will speak about this separately, but these harmful elements are present

inside each person's body and within each state. [...] We need to restore the health of the entire Russian state and economic system. (Putin 13 sep 2004:2)

Detta citat ger en bild av terrorismen som ett osynligt hot som är närvarande i alla stater och som kan sprida sig om staterna visar svaghet. Detta framställer terrorismen som något mer abstrakt och främmande och för bort tankarna från att de som utfört dåden är människor av kött och blod. I motsats till detta liknas Ryssland vid en person och en kropp, vilket ytterligare betonar landets enighet.

Nodalpunkten "terrorism" får sin mening i den ryska diskursen genom att det ekvivaleras med ovan nämnda negativa tecken och genom att det ställs emot ett antal positiva tecken som i sin tur ekvivaleras med det ryska *Jaget*. Dikotomin "internationella terrorister" och "det ryska folket" kopplas samman med ett antal andra dikotomier, som vi har sammanställt i tabellen nedan.

Terroristerna	Det ryska folket
Onda	Goda
Barbariska	Civiliserade
Hänsynslösa	Medkännande
Djuriska, monstruösa	Mänskliga
Avvikande, främmande	Normala
Förstörande, splittrande	Enande

Genom att framställa dessa grupper som fundamentalt olika motverkas möjligheten att identifiera sig med *den Andra*. Demoniseringen av *den Andra* kan sägas möjliggöra stöd för en militär närvaro i Tjetjenien och ett kraftfullt agerande i "kriget mot terrorismens" namn.

Man kan se en kamp om fastställandet av definitionen på terrorism i diskursen, vilket är ett exempel på den hegemoniseringsprocess som Laclau och Mouffe beskriver (Winther Jørgensen & Phillips 2007 s. 43-45). Putin försöker ge intrycket av att hans definition av terrorism är den enda tänkbara när han svarar på en reporters fråga om vilken mening han lägger i ordet terrorism:

As far as I have noticed, none of my colleagues have diverging views on how to define the word "terrorist". Terrorists are bandits who, using political, religious and nationalist slogans as a cover, pursue aims that have nothing in common with their publicly proclaimed objectives (Putin 16 sep 2004).

Hegemoniseringen av begreppet terrorism sker på två olika sätt i den ryska officiella diskursen och dessa sätt är sinsemellan motstridiga. Å ena sidan framställs den officiella synen på terrorism som den enda rådande: "All of humanity has come to take a single approach to this issue [terrorism, förf. anm.], a single approach" (Putin 16 sep 2004). Å andra sidan uppmanas såväl ryska som utländska medier att inte använda andra definitioner av terrorism och de som ger en annan definition anklagas indirekt för att sabotera kampen mot terrorismen:

Take the word terrorism. Its origin is Latin. And its meaning is similar in all the dictionaries in which I looked it up yesterday. A terrorist the person [sic!] who resorts to acts of terror to suppress political opponents by force, English, French and Russian dictionaries give similar concepts and interpretation of the word. So why do we use the word arbitrarily when speaking about the political situation of a specific group in one or another country? How can one describe as “a siege” the horrible tragedy in Beslan, the execution of innocent children, as some of the mass media outlets did? (Putin 24 sep 2004:2)

Andra länder, framför allt i västvärlden, anklagas i den ryska diskursen för att ha en dubbelmoral angående terrorism. Putin menar att de benämner de personer som begår våldsdåd mot Ryssland ”upprorsmakare”, medan de dåd som drabbar det egna landet sägs utföras av ”terrorister”:

There are still attempts to divide terrorists into “ours” and “theirs”, into “moderates” and “radicals”, i.e. there is still loopholes for terror, convenient loopholes in the public mind. There is still an indulgent, justificatory attitude towards murderers, which amounts to aiding terrorism (Putin 17 sep 2004:2).

Putin menar att det förekommer en oriktig uppdelning av terrorister i ”onda” och ”goda”: ”in the same way as there could be no good or bad Nazis, there cannot be good or bad terrorists. Double standards are simply unacceptable here, they are deadly dangerous for civilisation” (Putin i Simons 2006 s. 18).

”Terrorism” kan sägas vara en flytande signifikant, som konkurrerande diskurser kämpar om att definiera. Detta blir tydligt i den ryska officiella diskursen där definitionen av ”terrorism” vid upprepade tillfällen ges och sägs vara den enda. Om ”terrorism” i stället hade varit ett moment med samma betydelse i samtliga diskurser hade en definition aldrig behövt uttalas eller försvaras. En internationell definition av begreppet terrorism har debatterats i FN:s generalförsamling sedan terrorattentaten i München 1972, vilket visar hur kontroversiellt ämnet är (Bhatia 2005 s. 15).

5.1.3 Islam och ”kriget mot terrorismen”

Efter 11 september 2001 har islam framställts som en viktig faktor i Tjetjenienkonflikten i den ryska officiella diskursen (Wilhelmsen 2005 s. 18-19). Russell menar (2002 s. 97) att alla som kämpar för ett självständigt Tjetjenien började framställas som islamistiska terrorister efter 11 september. De krav på ett självständigt Tjetjenien som ställdes i samband med terrordåden på Nord-Ostteatern och i Beslan sägs i den ryska diskursen endast vara en täckmantel för att upprätta ett kalifat:

International terrorist have proved quite skilled at misleading many people about what is actually happening here in the Caucasus, and they continue to mislead

people today. International terrorists who pursue completely mad objectives such as establishing a world caliphate or something of the sort, are quite adept at disguising their real aims as a struggle for independence in Chechnya (Putin 21 nov 2004:1).

Russell (2002 s. 97, 102-103, 105) menar att wahhabismen, som fick inflytande i Tjetjenien efter det första kriget, framställdes som en av de mest extrema typerna av fundamentalistisk islam och därmed som ett hot mot Ryssland. Rädslan för att wahhabismen skulle spridas i hela Kaukasus utnyttjades för att vinna stöd för det andra Tjetjenienkriget. Efter 11 september kopplades de tjetjenska separatisterna till al-Qaida i den ryska diskursen och idén om en sammanhållen internationell islamistisk terroristgrupp konstruerades. På detta sätt skapades en gemensam fiende för alla länder som deltog i ”kriget mot terrorismen”, vilket ledde till att Ryssland fick internationellt stöd för sin ”kamp mot extremisterna”.

Enligt den ryska diskursen är terroristernas mål att skapa en klyfta mellan ”islam” och resten av världen:

I would like to stress: the main goal of the unprecedented series of terrorist acts organised and carried out in Russia was to break up our society, to sow hostility and distrust among different peoples, to create a divide between Islam and the rest of the world, and ultimately deal a blow to the unity of Russia (Putin 29 sep 2004).

Framställningen av islam som något främmande och extremistiskt kan kopplas till Saids teori om orientalismen där islam varit en del i definitionen av *den Andra* (Said 2000).

Sammanhållningen mellan internationella terrorister betonas genom att Putin talar om deras gemensamma ”international”, vilket får dem att framstå som enade och organiserade. För att tackla problemen med den organiserade terrorismen framställs en enad och världsomspännande kamp som den enda möjliga vägen:

It is our firm conviction that the bestiality we saw in Beslan gives us the full moral right to insist that those against whom we in Russia are fighting are part of the international terrorist “international”. And as we know, the only approach that works with them is one of consistency, united effort, legality and firmness (Putin 16 sep 2004)

Samtidigt som Putin gör Tjetjenien till en internationell fråga för att vinna stöd i omvärlden, avvisar han internationell kritik mot agerandet i Tjetjenien genom att poängtera att det är en intern angelägenhet, vilket kan tyckas motsägelsefullt (Putin 23 dec 2004). Politkovskaja (2006 s. 277-279) är en av dem som kritiserat Putin för att avfärda utländska rapporter om brott mot mänskliga rättigheter begångna av den ryska militären i Tjetjenien, med hänvisningen att det rör sig om interna angelägenheter.

5.2 Demokrati och mänskliga rättigheter

I detta avsnitt avser vi att analysera vilken roll användningen av begreppet ”kriget mot terrorismen” och synen på Tjetjenien spelar i den ryska politiken och i agerandet i Tjetjenienfrågan. Enligt Laclau och Mouffe ingår alla praktiker i kursen och vi har därför valt att inkludera även icke-språkliga praktiker i detta avsnitt.

5.2.1 ”Kriget mot terrorismen” – ett bakslag för demokratin?

Efter gisslantagningen i Beslan lade Putin fram flera lagförslag som rörde det demokratiska systemets utformning. Ett av förslagen innebar en övergång till ett proportionellt valsystem i Duman. Ett annat förslag var att avskaffa direktvalen av guvernörer och presidenter³, det vill säga de som innehar den högsta verkställande makten i regionerna. De skulle i stället nomineras av den ryska presidenten och sedan godkännas eller underkännas av de regionala parlamenten (The Current Digest 2004b).

Framförallt förslaget om de regionala valen väckte kritik i rysk och utländsk media. Även utländska ledare uttryckte oro över att demokratin skulle försvagas om förslagen genomdrevs och många kritiker anklagade Putin för att utnyttja Beslandådet för att stärka sin egen makt (Bhatia 2005 s. 13; Human Rights Watch 2005; Politkovskaja 2006 s. 283-284).

Putin försvarar lagändringarna i talen efter Beslandådet och menar att en maktkoncentration är nödvändig för att stärka landet i kampen mot terrorismen:

The war on terrorism is a national task. It is a task that requires the mobilisation of all resources. And it is clear that a unity of actions of the entire executive power vertical must be ensured here unconditionally (Putin 13 sep 2004:1).

Putin betonar återigen behovet av att ena landet, och en maktkoncentration framställs som det enda alternativet för att kunna göra detta. Putin menar vidare att en av huvudorsakerna till terrorismens framväxt är de socioekonomiska problemen som finns i Nordkaukasus, och beskyller sedan de regionala överhuvudena för denna situation: ”I will put it bluntly: it is the bodies of executive power to be primarily blamed for this situation” (Putin 13 sep 2004:1). De förslag till förbättring som ges innebär dock endast att makten flyttas från regionerna till Kreml och innefattar inga konkreta åtgärder för att exempelvis minska arbetslösheten eller förbättra sjukvården.

³ I vissa republiker i den Ryska Federationen kallas ledaren guvernör och i andra president.

I diskursen är det genomgående en kamp mot terroristerna, det vill säga fienden, som betonas och inte ekonomiska eller sociala åtgärder. Landet måste visa sig starkt och handlingskraftigt för att stå emot hotet från terrorismen. Förklaringen till terrordåden finner Putin i landets svaghet: "We showed ourselves to be weak. And the weak get beaten" (Putin 4 sep 2004:2).

Genom att framställa staten och terroristerna som två parter i ett krig och genom att använda metaforer för ett traditionellt krig, görs hotet än mer överhängande. Skapandet av känslan att undantagstillstånd råder underlättar rättfärdigandet av ett snabbt och kraftfullt agerande:

The front line of this war that has been forced upon us may pass through every street and every home. This war has no home front and no neutral zones. And in places where terrorists do not meet with the proper resistance, their bases and coordinating centres appear (Putin 17 sep 2004:2).

Ett samstämmigt och organiserat civilsamhälle ses som en viktig del i landets enande och i kampen mot terrorismen (Putin 4 sep 2004:2). Detta kan sägas gå emot idén om civilsamhället som ett öppet forum där en mångfald av åsikter existerar (jfr Kaldor 2004 s. 185-190). Under Putins tid som president har civilsamhällets frihet begränsats och efter Beslandådet upplevde många att restriktionerna blev hårdare. Många icke-statliga organisationer, däribland människorättsorganisationer, har svårt att verka i Ryssland och utsätts för förföljelser (Amnesty International 2006). Flera kritiker menar att yttrande- och pressfriheten har begränsats under Putins tid vid makten (Politkovskaja 2003 s. 157-160; Sävborg 2007 s. 19-20). Det har exempelvis föreslagits ett förbud mot extrema organisationer som sägs föda terrorism:

I also believe that extremist organisations that hide behind religious, nationalist or other slogans and that essentially breed terror must be prohibited, and their leaders and active members prosecuted in accordance with the law (Putin 13 sep 2004:1).

Ingen diskussion förs om rättssäkerheten och det förefaller som ett medlemskap i organisationerna skulle vara tillräckligt för att rubriceras som brott.

I diskursen används "kriget mot terrorismen" för att skapa likriktning i medias rapportering. Putin säger sig vilja ha fri, oberoende media men säger samtidigt att media bör användas som ett effektivt verktyg i kampen mot terrorismen, vilket kan tolkas som att han vill minska pressfriheten. En syn på terrorismen som avviker från den ryska officiella sägs innebära ett indirekt stöd för terrorismen. Putin riktar sig till såväl inhemsk som utländsk media med sina uppmaningar:

It is obvious that the struggle against terrorism must not become a reason for impairment of the freedom and independence of the press. But the information community can and should design such a model of work that would make the media an effective tool in the struggle with terrorism. That would rule out any, even unintentional, form of assistance to terrorists (Putin 24 sep 2004:1).

”Demokrati” kan sägas vara en flytande signifikant i förhållande till andra diskurser, och den ryska officiella diskursen strider om att definiera dess betydelse. I diskursen betonas vikten av att upprätthålla demokratin i kampen mot terrorismen, men samtidigt ses inskränkningar i demokratin som oundvikliga för att lyckas:

We must remain a democratic country, but we also must, of course, react adequately to everything happening within the country and also understand the system of relations emerging on the international stage and the development prospects for a global security system (Putin 13 sep 2004:2).

Russia wants to be and it will be a democratic, market and social-oriented state. But we must derive conclusions from the situation that we face. Indeed, international terrorism has declared a war against Russia. [...] We must find efficient tools that will help us oppose this menace (Putin 24 sep 2004:1).

I diskursen ställs ”effektivitet” och ”stabilitet” mot ”demokrati” (Putin 24 sep 2004:1). Demokrati sägs vara likvärdigt med dessa begrepp, men samtidigt medger Putin indirekt att demokratin måste stå tillbaka i kampen mot terrorismen då han försvarar dessa förändringar i demokratin. Rättfärdiganden av lagändringar med hänvisning till ”kriget mot terrorismen” har gjorts av ledare i stora delar av världen, och lagändringarnas inverkan på demokratin har fått stort utrymme i den politiska debatten.

5.2.2 Tortyr, ”försvinnanden” och våldtäkter

I den ryska officiella diskursen vi undersöker sägs Tjetjenienkriget vara slut och en normaliseringsprocess pågå. Dessa uppgifter motsägs dock av ett flertal rapporter skrivna av NGO:s (Amnesty International 2005; Human Rights Watch 2005; Ohlsson, 2005). Situationen i Tjetjenien var fortsatt instabil och kränkningar av de mänskliga rättigheterna pågick under perioden för vår analys. Amnesty International (2005) och Human Rights Watch (2005) rapporterade om hundratals fall av försvinnanden, utomrättsliga avrättningar, våldtäkt och tortyr av anhållna i Tjetjenien som ryska militära styrkor och FSB har gjort sig skyldiga till. Även tjetjenska förband har begått övergrepp men dessa behandlas inte i vår analys då de tjetjenska förbanden inte styr den officiella ryska diskursen.

Endast ett fåtal har blivit åtalade för dessa brott och ännu färre bestraffade. I materialet vi har undersökt omtalas inte övergreppen i Tjetjenien överhuvudtaget. Det enda Putin nämner är att det är problematiskt att armén inte är helt professionell och att man bör sluta skicka värnpliktiga till Tjetjenien (Putin 23 dec 2004). Övergreppen ignoreras i den språkliga delen av diskursen och rättfärdigas aldrig öppet. Detta kan sägas medföra en diskrepans mellan den språkliga och den icke-språkliga delen av diskursen. Sådana diskrepanser är svåra att göra en djupare analys av med hjälp av Laclaus och Mouffes teori, eftersom de inte gör någon åtskillnad mellan det språkliga och icke-språkliga i diskursen.

Framställningen av tjetjenska separatister som den *Andra* i diskursen och framhållandet av ett behov av krafttag i kampen mot terrorismen kan antas bidra till en kultur där övertramp tillåts. Trots att den tjetjenska civilbefolkningen och "terroristerna" skiljs åt i den språkliga delen av diskursen skapas antipati mot hela den tjetjenska befolkningen. Efter Beslandådet uppgav flera människorättsorganisationer att diskrimineringen av tjetjener bosatta i ryska städer och antalet brott med rasistiska motiv ökade (Amnesty International 2005). Politkovskaja (2003, 2006) beskriver i sina böcker otaliga övergrepp av den ryska militären, FSB och andra myndigheter.

Tanken att även "det ryska folket" kan utföra barbariska handlingar blir omöjlig i diskursen, då det ryska folket framställs som terroristernas motpol och barbari är något som tillskrivs terroristerna (jfr Winther Jørgensen & Phillips 2000 s.58). Detta kan antas bidra till att övergreppens allvar förminskas och att inga utredningar görs.

6 Slutsats

I den ryska officiella diskursen framställs tjetjenska separatister som ”internationella terrorister”. Diskursen om Tjetjenienkonflikten blir på så sätt en diskurs om ”internationell terrorism”. De ”internationella terroristerna” konstrueras som en *Andra* för det ryska folket genom att negativa egenskaper tillskrivs dem. Dessa egenskapers positiva motsatser kopplas samman med det ryska *Jaget* och på detta sätt ställs de båda grupperna mot varandra. I vår empiriska undersökning uppenbarade sig ett antal tydliga dikotomier som tillskrevs terroristerna respektive det ryska folket, däribland god/ond och barbarisk/civiliserad.

Distanseringen till *de Andra* sker genom att de avhumaniseras och framställs som onda och hänsynslösa. Genom att använda liknelser till djur och monster förstärks intrycket av att *de Andra* är omänskliga och att man inte bör ha någon kontakt med dem. *Jaget* får rätten på sin sida, genom att framstå som det goda, civiliserade och mänskliga. I diskursen blir det ryska *Jaget* normen, medan de tjetjenska separatisterna blir det avvikande.

Vi tolkar ”terrorism” som en nodalpunkt i diskursen om tjetjenska separatister. De negativa tecken som beskrivits ovan kopplas samman till nodalpunkten i en ekvivalenskedja och ställs mot de positiva tecken som tillskrivs det ryska folket. Såväl *den Andras* som det ryska *Jagets* identitet definieras genom denna process.

Medan ”terrorism” är en nodalpunkt inom den diskurs vi undersöker, blir begreppet en flytande signifikant i förhållande till konkurrerande diskurser. I Putins uttalanden framkommer det att det förekommer andra diskurser där ”terrorism” ges en annan innebörd. Den ryska officiella diskursen kämpar om att hegemonisera sin definition av ”terrorism” genom att framställa den som den enda möjliga.

I diskursen betonas att det största hotet från ”de internationella terroristerna” är ett etniskt och religiöst splittrat Ryssland, vilket kan tolkas som att det ryska *Jaget* upplever en identitetskris. Hotet framställs som internationellt och kan på så sätt motivera ett enande av landet mot denna ”yttre fiende”. Teorin om hur en yttre fiende används för att flytta fokus från interna problem och underlätta ett enande av nationen är välkänd inom statsvetenskapen (Kinnvall i Gustavsson & Tallberg 2006 s. 127). Denna teori anser vi stämma väl in på situationen i Ryssland då kritiker menar att Putin försöker avleda uppmärksamheten från utbredda problem som fattigdom, korruption och arbetslöshet (Politkovskaja 2006 s. 277-279).

Den antagonism mellan det tjetjenska folket och det övriga ryska folket som uppstått ur den långvariga och blodiga konflikten hotar den ryska identiteten. Den ryska officiella diskursen försöker övervinna antagonismen genom att utesluta den tjetjenska militanta självständighetsrörelsen från det ryska folket och inbegripa

den tjetjenska civilbefolkningen i det ryska folket. Man kan se detta som ett försök till en hegemonisk intervention som ämnar stabilisera den ryska identiteten. Den ryska officiella diskursen har inte lyckats bli hegemonisk och andra diskurser, till exempel den tjetjenska självständighetsrörelsens diskurs, konkurrerar med den.

De tjetjenska separatisterna särskiljs från det tjetjenska folket i diskursen, genom att ges beteckningen ”internationella”. Det tjetjenska folket framställs som en del av det ryska folket i den språkliga diskursen. I den sociala praktiken däremot, löses denna distinktion upp, vilket de övergrepp som begås mot civila tjetjener är en indikation på.

I diskursen görs Tjetjenienkonflikten till ett ”krig mot terrorismen” som utkämpas av den ryska staten och de ”internationella terroristerna”. Genom att hänvisa till ”kriget mot terrorismen” rättfärdigas den militära närvaron i Tjetjenien och även de lagändringar som infördes efter Beslandådet. Man försöker vinna omvärldens stöd genom att göra konflikten till en del i det ”krig mot terrorismen” som ett antal länder världen över, framför allt USA, säger sig delta i. De tjetjenska separatisterna kopplas till al-Qaida och extremistisk islam, vilket understryker att fienden är gemensam och ett hot mot alla civiliserade stater. Kravet på ett självständigt Tjetjenien omnämns inte i diskursen och i stället sägs terroristernas mål vara att upprätta ett kalifat.

Huvudorsaken till terrorismen sägs i diskursen vara att staten är svag. Endast ett enat starkt land sägs kunna övervinna hotet från terrorismen. Alla de åtgärder som föreslås av Putin syftar till att göra staten starkare och koncentrera makten till Kreml. Inskränkningar i demokratin motiveras med behovet av stabilitet och effektivitet.

Såväl forskare som NGO:s menar att ”kriget mot terrorismen” har använts som ett rättfärdigande av inskränkningar i de mänskliga rättigheterna (Amnesty 2007; Hooks & Mosher 2005 s.1640; Human Rights Watch 2004). I framför allt USA och Europa har debatter förts om försämrad rättssäkerhet och användning av tortyr mot anhållna efter 11 september 2001. Ryssland fick internationell och även viss inhemsk kritik mot den maktkoncentration och de begränsningar i yttrande- och pressfriheten som genomfördes efter Beslandådet. I den ryska officiella diskursen försvaras lagändringarna med hänvisning till ”kriget mot terrorismen”, medan begränsningen av mediernas frihet inte omnämns som just en begränsning. I stället görs försök att likrikta medierna genom uppmaningar till journalister att använda ”den korrekta definitionen” av terrorism. De som använder en annan definition anklagas indirekt för att stödja terrorism.

Dessa politiska förändringar anses nödvändiga för att lyckas i ”kampen mot terrorismen” och framställs inte som inskränkningar i demokratin. I stället betonas vikten av att demokratin upprätthålls i denna kamp. Diskursen kämpar om att definiera demokratibegreppet i förhållande till andra diskurser och ”demokrati” blir en flytande signifikant.

De systematiska övergrepp som begåtts mot den tjetjenska civilbefolkningen sedan det första Tjetjenienkriget början har väckt kritik i omvärlden, som dock inte alltid framförts öppet till den ryska regeringen. I den ryska officiella diskursen talas det inte om övergreppen och därmed varken förkastas eller

rättfärdigas de. Diskursen kan dock sägas bidra till en kultur i armén och bland myndigheter där övergrepp tillåts, genom att den skapar en bild av de tjetjenska separatisterna som *de Andra* och avhumaniserar dem. Som nämnts ovan försvinner distinktionen mellan de militanta separatisterna och civilbefolkningen i Tjetjenien i den icke-språkliga diskursen, vilket innebär att konstruktionen av *den Andra* får konsekvenser för alla tjetjener. Förespråkandet av krafttag mot de internationella terroristerna i ”kriget mot terrorismen” kan antas bidra till våldsanvändningen i Tjetjenien.

Sammanfattningsvis kan man säga att diskursen om de tjetjenska separatisterna görs till en diskurs om internationell terrorism, vilket enar det ryska folket mot ett gemensamt hot. De ”internationella terroristerna” avhumaniseras och konstrueras som *de Andra* i förhållande till det ryska *Jaget*. ”Kriget mot terrorismen” har utnyttjats av den ryska regeringen för att rättfärdiga kriget i Tjetjenien och för att genomföra lagändringar som stärker dess egen makt. Betoningen av fienden som internationell har gjort att Ryssland i viss grad vunnit omvärldens stöd i sin ”kamp mot terrorismen”.

Laclaus och Mouffes identitetsbegrepp och teorin om *den Andra* har fungerat väl i analysen av vårt empiriska material. Något som blir problematiskt i vår analys är att Laclaus och Mouffes diskursbegrepp inte särskiljer den språkliga från icke-språkliga diskursen. I fallet Tjetjenien behandlas övergreppen mot civila inte i den språkliga diskursen och därför valde vi att i vissa fall göra en åtskillnad mellan den språkliga och icke-språkliga diskursen i vår analys.

På grund av uppsatsens begränsade omfattning har vi endast inkluderat Putins uttalanden i den empiriska undersökningen men i en större studie hade det varit givande att utöka materialet till andra aktörer i den ryska regeringen. Ett möjligt förslag till framtida forskning är en studie där man gör en analys av konkurrerande diskurser, till exempel den tjetjenska självständighetsrörelsens, mediers och icke-statliga organisationers diskurser.

7 Referenser

- Aale, Per Kristian, 2006. "Ryska styrkor anklagas för att ha utlöst massaker", *Dagens Nyheter*. 1 september 2006.
www.dn.se. 12 maj 2007.
- Amnesty International, 2004. "Russian Federation: Chechen Republic "Normalization" in whose eyes?"
www.amnesty.org. 5 maj 2007.
- Amnesty International, 2005. "Russian Federation", *Annual Report 2005*.
www.amnesty.org. 15 maj 2007.
- Amnesty International, 2006. "Russian Federation: President Vladimir Putin must deliver on an enabling environment for civil society in Russia".
www.amnesty.org. 15 maj 2007.
- Amnesty International, 2007. "Tortyr gör ingen säker. Försvara mänskliga rättigheter i 'kriget mot terrorismen'".
www.amnesty.se. 11 maj 2007.
- Bergström, Göran – Boréus, Kristina, 2005. *Textens mening och makt. Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Andra upplagan. Lund: Studentlitteratur.
- Bhatia, Michael V, 2005. "Fighting words: naming terrorists, bandits, rebels and other violent actors", *Third World Quarterly* vol. 26, nr. 1, s. 5-22.
- Buckley, Mary, 2002. "Russian Foreign Policy and Its Critics", *European Security* vol. 11, nr. 4, s. 29-46.
- The Current Digest, 2004a. "Beslan Hostage Crisis Ends in Disaster" vol. 56, nr. 36, s. 1-8.
- The Current Digest, 2004b. "Putin Announces Revamping of Political System", vol. 56, nr 37, s. 1-4.
- Gustavsson, Jakob – Tallberg, Jonas (red.), 2006. *Internationella relationer*. Lund: Studentlitteratur.
- Hansen, Lene, 2006. *Security as Practice. Discourse Analysis and the Bosnian War*. Abingdon: Routledge.
- Herd, Graeme P, 2002. "The Russo-Chechen Information Warfare and 9/11: Al-Qaeda through the South Caucasus Looking Glass", *European Security* vol. 11, nr. 4, s. 110-130.
- Hooks, Gregory - Mosher, Clayton James, 2005. "Outrages Against Personal Dignity: Rationalizing Abuse and Torture in the War on Terror", *Social Forces* vol. 83, nr 4, s. 1627-1645.
http://muse.jhu.edu.ludwig.lub.lu.se/journals/social_forces/v083/83.4hooks.pdf
f. 10 april 2007.
- Howarth, David, 2000. *Discourse*. Buckingham: Open University Press.

- Human Rights Watch, 2003. "Human Rights Situation in Chechnya: Human Rights Watch Briefing Paper to the 59th Session of the UN Commission on Human Rights".
www.hrw.org. 5 maj 2007.
- Human Rights Watch, 2004. "The Road to Abu Ghraib".
www.hrw.org. 18 maj 2007.
- Human Rights Watch, 2005. "Russia", *World Report 2005*.
www.hrw.org. 15 maj 2007.
- Human Rights Watch, 2006. "Widespread Torture in the Chechen Republic. Human Rights Watch Briefing Paper for the 37th Session UN Committee against Torture". 13 nov 2006. s. 5-7.
www.hrw.org. 18 maj 2007
- Håstad i Politkovskaja, 2003. *Tjetjenien – sanningen om kriget*. Stockholm: Ordfront förlag.
- Kaldor, Mary, 2004. *Det globala civilsamhället. Ett svar på krig*. Göteborg: Daidalos AB.
- Kinnvall, Catarina, 2006, s. 121-138 i Gustavsson, Jakob – Tallberg, Jonas (red.). *Internationella relationer*. Lund: Studentlitteratur.
- Laclau, Ernesto (red.), 1994. *The Making of Political Identities*. London: Verso.
- Laclau, Ernesto – Mouffe, Chantal, 2001. *Hegemony and Socialist Strategy. Towards a Radical Democratic Politics*. 2:a upplagan. London: Verso.
- Lundquist, Lennart, 1993. *Det vetenskapliga studiet av politik*. Lund: Studentlitteratur.
- Nationalencyklopedin, 2006. "Tjetjenien".
www.ne.se. 18 maj 2007.
- Ohlsson, Erik, 2005. "Tjetjenienkonflikten sprider sig". *Dagens Nyheter*. 13 okt 2005. www.dn.se. 1 maj 2007.
- Politkovskaja, Anna, 2003. *Tjetjenien – sanningen om kriget*. Stockholm: Ordfront förlag.
- Politkovskaja, Anna, 2006. *Putins Ryssland*. Stockholm: Ordfront förlag.
- Russel, John, 2002. "Exploitation of the 'Islamic Factor' in the Russo-Chechen Conflict Before and After 11 September 2001", *European Security* vol. 11, nr 4, s. 96-109.
- Russel, John, 2005. "Terrorists, bandits, spooks and thieves: Russian demonisation of the Chechens before and since 9/11", *Third World Quarterly* vol 26, nr 1, s. 101-116.
- Said, Edward W, 2000. *Orientalism*. Stockholm: Ordfront.
- Simons, Gregory, 2006. The use of rhetoric and the mass media in Russia's war on terror, Uppsala: Dept. of Eurasian Studies, Univ.
http://www.east.uu.se/docs_publicationer/AR98GS.pdf . 10 april 2007.
- Sveriges Radio, 15 augusti 2005. "160 000 döda i Tjetjenienkriget"
www.sr.se. 1 maj 2007.
- Sävborg, Ebba, 2003. "Tjetjenien – krig i tvåhundra år", *Världspolitikens Dagsfrågor*, nr 2.
- Sävborg, Ebba, 2004. "Putins Ryssland", *Världspolitikens Dagsfrågor*, nr 2.

- Sävborg, Ebba, 2007. "Ryssland – buse eller bundsförvant?", *Världspolitikens Dagsfrågor*, nr 1.
- Weiler, Jonathan, 2004. *Human Rights in Russia. A Darker Side of Reform*. Boulder: Lynne Rienner Publishers, Inc.
- Wilhelmsen Julie, 2005. "Between a Rock and a Hard Place: The Islamisation of the Chechen Separatist Movement", *Europe - Asia Studies*. Vol. 57, nr. 1, s. 35-59.
<http://www.metapress.com.ludwig.lub.lu.se/content/gu635u6arm5em8e3/fulltext.pdf>. 15 april 2007.
- Williams, Brian Glyn, 2000. "Commemorating "The Deportation" in Post-Soviet Chechnya: The Role of Memorialization and Collective Memory in the 1994-1996 and 1999-2000 Russo-Chechen Wars", *History and Memory*. Vol. 12, nr. 1, s. 101-134.
<http://elin.lub.lu.se.ludwig.lub.lu.se/elin>. 20 april 2007.
- Yuval-Davis, Nira, 1997. *Gender and Nation*. London: Sage Publications Ltd.

Uttalanden av Vladimir Putin

Publicerade på hemsidan *President of Russia. Official Web Portal* under rubriken "All speeches".
www.kremlin.ru/eng/. Hämtade 10 april 2007.

- "Beginning of the Meeting with King of Jordan Abdullah II". 2 september 2004.
- "Statement at Operations Headquarters for Freeing the Hostages". 4 september 2004:1.
- "Address by President Vladimir Putin". 4 september 2004:2.
- "Meeting with General Prosecutor of Russia Vladimir Ustinov". 8 september 2004.
- "Joint statement by President of the Russian Federation Vladimir Putin and Federal Chancellor of the Federal Republic of Germany Gerhard Schroeder". 9 september 2004.
- "Speech at the Enlarged Government Meeting with the Government and Heads of the Regions". 13 september 2004:1.
- "Concluding Remarks at the Enlarged Meeting with the Government and Heads of the Regions". 13 september 2004:2.
- "Responses to Questions at the Press Conference Following the CIS Summit". 16 september 2004.
- "Speech at a meeting of the Presidential Commission for Military Technology Cooperation with Foreign States". 17 september 2004:1.
- "Speech at the closing ceremony of the Third international conference of mayors of world cities". 17 september 2004:2.
- "Transcript of a meeting with members of Government". 20 september 2004.
- "Speech at the World Congress of News Agencies". 24 september 2004:1.
- "Final words at the World Congress of News Agencies". 24 september 2004:2.
- "Speech at a meeting of the Presidential Council for Coordination with Religious Organisations". 29 september 2004.

- ”Speech at Letters of Accreditation Presentation Ceremony”. 5 oktober 2004.
- ”Speech at the meeting with Participants of the Bishops’ Council of the Russian Orthodox Church”. 6 oktober 2004.
- ”Interview with the Chinese newspapers Renmin Ribao, Chinese Young Correspondent, and the television channel Chinese Central Television”. 13 oktober 2004.
- ”Press Conference by the Heads of State of the Central Asian Cooperation Organisation”. 18 oktober 2004.
- ”Speech at the II All-Russian Azerbaijani Congress”. 19 oktober 2004:1.
- ”Closing remarks at the 2nd All-Russian Azerbaijani Congress”. 19 oktober 2004:2.
- ”Interview on Ukrainian television channels UT-1, Inter and 1+1”. 27 oktober 2004.
- ”Press Statements and Press Conference Following Russian-Italian Talks”. 3 november 2004.
- ”Opening Speech at the Meeting of the Leading Personnel of the Russian Armed Forces”. 17 november 2004.
- ”Interview with Director of News Programmes at Channel One Kirill Kleimenov, Chief Editor of the News Service at NTV Tatyana Mitkova and Political Correspondent at Rossia Television Channel Nikolai Svanidze”. 18 november 2004.
- ”Interview with Brazilian newspapers Folha de Sao Paulo and O Globo”. 21 november 2004:1.
- ”Replies to journalists’ questions upon the end of President's visit to Chile”. 21 november 2004:2.
- ”Interview to The Hindu Indian Newspaper”. 3 december 2004:1.
- ”Speech at a Conference in the Jawaharlal Nehru Memorial Foundation”. 3 december 2004:2.
- ”Responses to Questions from Russian Journalists”. 6 december 2004.
- ”Press Statements after Russian-Greek Talks”. 9 december 2004.
- ”Press Statements and Press Conference Following Talks with Spanish Prime Minister Jose Luis Rodriguez Zapatero”. 10 december 2004.
- ”Press Statement and Answers to Questions Following Russian-German Bilateral Consultations”. 21 december 2004.
- ”Press Conference with Russian and Foreign Media”. 23 december 2004.
- ”A Working Meeting with President of North Ossetia Alexander Dzasokhov”. 28 december 2004.